

Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), kadına yönelik fiziksel, cinsel, psikolojik şiddet, cinsel ve her türlü taciz ve zorla evlendirmenin yasalarla cezalandırılmasını öngören ilk ve tek bağlayıcı sözleşmedir. Avrupa’da kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, mağdurları korumak ve faillerini cezalandırmak için yasal olarak bağlayıcı standartları belirleyerek kadın haklarının korunmasında önemli bir boşluğu doldurmuş ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarına ilişkin korumayı genişletmek için sözleşme taraflarını teşvik etmiştir (Bayraktar, 2018:108). Kadına karşı şiddet ve ev içi şiddet konusunda yaptırım gücü olan ilk sözleşme niteliğini taşımakta ve geleneklerin kadına yönelik şiddetle ilgili meşrulaştırıcı etkilerini ortadan kaldırmaktadır (Parlak Börü, 2017:62). Yasal olarak bağlayıcı bir araç olmasının yanı sıra insan hakları ihlali açısından hem Avrupa’nın hem de uluslararası kuruluşların dikkatini çekmiştir (Caragnano, 2018:57). Ancak, fuhuşun şiddet biçimi olarak yer almaması, siber dünyada işlenen yeni suç biçimlerini içermemesi nedeniyle eleştirilmektedir (De Vido, 2017:77).

Sözleşme, Avrupa Konseyi ülkelerden Rusya Federasyonu ve Azerbaycan dışındaki ülkeler tarafından imzalanmış, Ermenistan, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Moldova, Slovakya, Ukrayna ve Birleşik Krallık dışında imzacı devletler tarafından uygulamaya konulmuştur.

Tablo 1. İstanbul Sözleşmesini imzalayan, onaylayan ve yürürlüğe sokan Avrupa Konseyi Üyesi Devletler

Ülke Adı	İmza tarihi	Onaylama tarihi	Yürürlük tarihi	Ülke Adı	İmza tarihi	Onaylama tarihi	Yürürlük tarihi
Arnavutluk	19.12.2011	4.2.2013	1.8.2014	Gürcistan	19.6.2014	19.5.2017	1.9.2017
Andorra	22.2.2013	22.4.2014	1.8.2014	Almanya	11.5.2011	12.10.2017	1.2.2018
Ermenistan	18.1.2018	-	-	Yunanistan	11.5.2011	18.6.2018	1.10.2018
Avusturya	11.5.2011	14.11.2013	1.8.2014	Macaristan	14.3.2014	-	-
Azerbaycan	-	-	-	Almanya	11.5.2011	12.10.2017	1.2.2018
Belçika	11.9.2012	14.3.2016	1.7.2016	Yunanistan	11.5.2011	18.6.2018	1.10.2018
Bosna Hersek	8.3.2013	7.11.2013	1.8.2014	Macaristan	14.3.2014	-	-
Bulgaristan	21.4.2016	-	-	İzlanda	11.5.2011	26.4.2018	1.8.2018
Hırvatistan	22.1.2013	12.6.2018	01.10.2018	İrlanda	5.11.2015	8.3.2019	1.7.2019
Kıbrıs	16.6.2015	10.11.2017	1.3.2018	İtalya	27.9.2012	10.9.2013	1.8.2014
Çek Cumhuriyeti	2.5.2016	-	-	Letonya	18.5.2016	-	-
Danimarka	11.10.2013	23.4.2014	1.8.2014	Lihtenştayn	10.11.2016	-	-
Estonya	2.12.2014	26.10.2017	1.2.2018	Litvanya	7.6.2013	-	-
Finlandiya	11.5.2011	17.4.2015	1.8.2015	Lüksemburg	11.5.2011	7.8.2018	1.12.2018
Fransa	11.5.2011	4.7.2014	1.11.2014	Malta	21.5.2012	29.7.2014	1.11.2014
				Monako	20.9.2012	7.10.2014	1.2.2015
				Karadağ	11.5.2011	22.4.2013	1.8.2014

*Öğretim Görevlisi, İstanbul Arel Üniversitesi, MYO, Adalet Programı

Ülke Adı	İmza tarihi	Onaylama tarihi	Yürürlük tarihi
Hollanda	14.11.2012	18.11.2015	1.3.2016
Kuzey Makedonya	8.7.2011	23.3.2018	1.7.2018
Norveç	7.7.2011	5.7.2017	1.11.2017
Polonya	18.12.2012	27.4.2015	1.8.2015
Portekiz	11.5.2011	5.2.2013	1.8.2014
Moldova	6.2.2017	-	-
Romanya	27.6.2014	23.5.2016	1.9.2016
Rusya Federasyonu	-	-	-
San Marino	30.4.2014	28.1.2016	1.5.2016
Srbistan	4.4.2012	21.11.2013	1.8.2014
Slovakya	11.5.2011	-	-

Ülke Adı	İmza tarihi	Onaylama tarihi	Yürürlük tarihi
İspanya	11.5.2011	10.4.2014	1.8.2014
İsveç	11.5.2011	1.7.2014	1.11.2014
İsviçre	11.9.2013	14.12.2017	1.4.2018
Türkiye	11.5.2011	14.3.2012	1.8.2014
Ukrayna	7.11.2011	-	-
Birleşik Krallık	8.6.2012	-	-

Kaynak: <https://www.coe.int>

Türkiye, Sözleşmeyi 11.05.2011 tarihinde çekince koymaksızın imzalamış, 1.08.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, ulusal mevzuatlarla uyumlaştırılmaya çalışılmaktadır. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012 yılında kabul edilmiştir. Türkiye’de Sözleşmenin olumlu etkiler yarattığı düşüncesinin yanı sıra (KADEM, 2020), aileleri parçaladığı ve cinsiyetsizleştirme ideolojisine dayandığı da savunulmaktadır (Kaplan, 2020). 4. maddede yer alan “cinsel yönelim” ifadesi, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay başkanlığında bir komisyon tarafından, bu madde ile eşcinsel ilişkilere yönelik bireylerin şiddetin hedefi olmalarını engellemek şeklinde yeniden yorumlanmakta, ekim ayında konu ile ilgili çalışmaları tamamlayarak Avrupa Konseyini olağanüstü bir toplantıya çağırılmayı planlamaktadır (Karatosun, 2020). GREVIO Türkiye raporunda, yasal düzenlemeler ve politikalar konusunda eksiklikler görüldüğü, kadının anne ve bakım sağlayıcı olarak görülmesi eğilimi nedeniyle kadın ve erkeğin aile ve toplum içindeki toplumsal rol ve sorumluluklarıyla mücadele edilmemesi, yargı kararlarında cinsiyetçi önyargıların ve mağduru suçlamanın takdire bağlı indirim yol açtığı, tedbirlerde ilerleme görülse de cezasızlığın sürekli hale geldiği belirtilmiştir (GREVIO/Inf.6, 2018).

Sözleşmenin en çok tartışılan yönü LGBT bireylere hak tanınması sorunsalıdır. Sözleşmenin 3/c maddesinde toplumsal cinsiyet tartışmaları ve 4/3 maddesinde ayrımcılığın yasaklanması tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Madde 4/3 de yer verilen “toplumsal cinsiyet kimliği” ifadesinin bazı ülkelerde farklı yorumlanması, sözleşmenin uygulanmasına engel olmaktadır. İfade, dış toplumsal baskılarla ilişkili anlayışı kast

etmektedir (Squire, 2018:43). Sözleşme, “toplumsal cinsiyet” ifadesi nedeniyle eleştirilmekte ve sözleşmeye sıcak bakılma-maktadır.

-2018 yılında Bulgaristan’da tartışılmış, muhafazakar sivil kuruluşlar, Ortodoks kilisesi ve milliyetçi politikacılar tarafından toplumsal cinsiyet kavramını kamusal bir tartışmaya açması nedeniyle kınanmış ve sözleşmenin onaylanmasına engel olmuştur (Squire, 2018:7). Anayasa Mahkemesi 3/c ve 4/3 maddelerinin Anayasaya aykırı olduğuna karar vermiş ve onay sürecine engel olmuştur (Šimonović, 2019).

-Slovakya’da ise Katolik kilisesi, Sözleşmeden çekilme yönünde baskılar yapmaktadır. 2018 yılında Tvrdošín kasabasında protesto düzenlenmiş, “İstanbul’dan gelen şeytanı durdur” pankartları ile yürüyüş yapılmıştır (China-CEE Institute, 2018:3).

-Polonya da, iktidarda olan milliyetçi muhafazakârlar düzenlemenin Katolik aile geleneklerine aykırı olduğu ve eşcinsel ideolojiyi haklı çıkarmayı amaçlayan feminist bir oluşum olduğu gerekçeleriyle çekilmek istemektedir (Agence France-Presse,2020). Polonya, Sözleşmeden çekilmek ve Sözleşmenin Polonya Anayasasına uygunluğunun incelenmesi için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

-Ekvador’un eski Devlet Başkanı Rafael Corréa da toplumsal cinsiyet ideolojisinin, aileyi yok etmeye yönelik bir araç olduğunu belirtmiştir (Corréa,2017).

-Ermenistan, Venedik Komisyonundan Sözleşmenin ülkenin anayasasıyla çelişkili olup olmadığı yönünde görüş sormuş, Komisyon Anayasa ve ülkenin imzaladığı diğer anlaşmalarla uyumlu olduğunu belirtmiştir (Anastas vd.,2019:26).

-Macaristan'da yıkıcı cinsiyet ideolojilerinin gerekçe gösterilmesinin yanı sıra Sözleşmenin yasadışı göçü kolaylaştıracağı da ileri sürülmüştür (Kafkadesk, 2020).

-Birleşik Krallık'ta ise Sözleşmenin 4/3 maddesi ile 59. maddesi tartışılmaktadır (Home Office, 2019:6).

Taraf devletlerin kişisel durumları nedeniyle mağdurlara yenilenebilir oturma izni vermesi için gerekli yasal düzenlemeleri çıkarması ifadesinin Sözleşmede yer alması olumlu bir gelişmedir (Stoyanova, 2018:32). Aile birleşmesi ile ülkeye gelen kadınların, eşinden şiddet gördükten ve bu nedenle eşinden ayrıldıktan sonra kadının güvensiz kalmasını engelleyen düzenlemelerin göç politikalarının kolaylıkla delinebilecek bir istisnası olarak görülmesi de Sözleşmenin uygulanabilirliğinin önünde engel oluşturmaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramı, zamana ve kültüre bağlı olarak değişiklik gösteren, kadın ve erkekler için toplum tarafından ve toplumsal olarak inşa edilen roller, davranışlar, eylemler ve nitelikler olarak tanımlanmaktadır (UNDP, 2019:7). Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyet kategorilerinden farklı olarak kültüre bağlı olarak ele alınan ve toplumlara göre değişkenlik gösteren, toplumun bireylere doğdukları andan itibaren rolleri, davranışları ve kültürü bir bütün halinde yüklenmesi, maskülenlik ve feminenlik olarak tanımlanmaktadır (Akkaş, 2019:100). Sözleşmede tanımlanan toplumsal cinsiyet kavramı, Sözleşme hükümlerini yorumlamak, daha iyi anlamak ve uygulamak için araç olarak hizmet etmekte, taraf devletlere bu tanımları yasal düzenlemelere koymalarını gerektirmemektedir (Anastas vd.,2019:15).

Kadın hakları açısından yaşadığımız çağa damga vuran Sözleşmenin bu gibi tartışmalara kurban giderek uygulanabilir olmaktan çıkması, gelecek nesillere bırakacağımız kötü bir miras olacaktır. Kadının sosyal statüsünü koruyarak yaşam şartlarının sağlanması için sözleşmede belirtilen hukuki güvenceler iç hukuka uyarlanmalı, şikayette bulunan mağdurlara destek sağlanmalı ve tartışmalar hukuki bir zeminde yürütülmelidir.

Kaynakça

- Agence France-Presse (2020). Council of Europe 'alarmed' at Poland's plans to leave domestic violence treaty. <https://www.theguardian.com/world/2020/jul/26/poland-withdraw-from-treaty-violence-against-women-istanbul-convention>
- Akkaş, İ. (2019). Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı. EKEV Akademi Dergisi, ICOAEF Özel Sayısı.
- Anastas A./ Bílková, V./Dimitrov P./Kiener R./Kuijer M. (2019) Armenia opinion on the constitutional implications of the ratification of the council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (İstanbul Convention) adopted by the Venice Commission at its 120th plenary session. Opinion (Venice,11-12 October 2019) No.961/2019
- Bayraktar, T. (2018). İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 26 (3), s.87-111.
- Caragnano, R. (2018). Violence against Women and Domestic Violence: General Framework and Overview of the Convention (Articles 1 and 2). Athens Journal of Law, Volume 4, Issue 1, s.51-66.
- China-CEE Institute (2018). Slovakia social briefing: The Istanbul Convention Controversy. Institute of Asian Studies, Bratislava, Vol.7, No.3.
- Corrêa, S. (2017). Gender Ideology: tracking its origins and meanings in current gender politics. <https://blogs.lse.ac.uk/gender/2017/12/11/gender-ideology-tracking-its-origins-and-meanings-in-current-gender-politics/#comments>
- De Vido, S. (2017). The Ratification of The council of Europe Istanbul Convention by the EU: A Step Forward In The Protection of Women From Violence in the European Legal System. European Journal of Legal Studies, Vol 9 No.2, s.69-102.
- GREVIO (2018) GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) Turkey.
- Home Office (2019). Ratification of the Council of Europe Convention on Combating Violence Against Women and Girls and Domestic Violence (Istanbul Convention) – 2019 Report on Progress. Presented to Parliament pursuant to section 2 of the Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Ratification of Convention) Act 2017
- KADEM, (2020) İstanbul Sözleşmesi Hakkında. <https://kadem.org.tr/istanbul-sozlesmesi-hakkinda/>
- Kafkadesk (2020). <https://kafkadesk.org/2020/05/07/hungary-rejects-istanbul-convention-on-gender-equality-and-womens-rights/>
- Kaplan, Y. (2020) Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'nden derhal çıkmalıdır! <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yusufkaplan/turkiye-istanbul-sozlesmesinden-derhal-cikmalidir-2055781>

- Karatosun, E. (2020). İstanbul Sözleşmesi'ne ayar: Tartışmalı 4'üncü madde yenilendi.
<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/730294.aspx>
- Parlak Börü, Ş. (2017). Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'nin Konumu. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Özel Sayı, Yıl 30, s.43-63.
- Šimonović, D. (2019). An Official Visit to Bulgaria, 14-21 October 2019 by United Nations Special Rapporteur on violence against women its causes and consequences.
<https://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25173&LangID=E>
- Squire, I. (2018). Gender Ideology and the Istanbul Convention In Bulgaria.
https://projekter.aau.dk/projekter/files/281553551/Istanbul_Convention_in_Bulgaria_300518.pdf
- Stoyanova, V. (2018). A Stark Choice: Domestic Violence or Deportation? The Immigration Status of Victims of Domestic Violence under the Istanbul Convention. European Journal of Migration and Law, Vol.20 (1), s.53-82.
- UNDP (2019). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı İletişim Rehberi
<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures?desktop=true>